

Wilkie Collins

Piatra Lunii

Traducere din limba engleză și note de
Lidia Grădinaru

Cuprins

PROLOG	
<i>Asaltul asupra Seringapatamului (1799)</i>	5
POVEȘTEA: Prima perioadă	
<i>Pierderea Diamantului (1848)</i>	15
POVEȘTEA: A doua perioadă	
<i>Descoperirea adevărului (1848–1849)</i>	219
EPILOG	
<i>Găsirea Diamantului</i>	505

POVEȘTEA

PRIMA PERIOADĂ
PIERDEREA DIAMANTULUI
(1848)

Evenimentele relatate de Gabriel Betteredge,
intendent în slujba lui lady Julia Verinder

I

În prima parte a cărții *Robinson Crusoe*, la pagina o sută douăzeci și nouă, veți găsi scris astfel:

„Am înțeles acum, deși prea târziu, nebunia de a începe o lucrare înainte de a socoti costurile și înainte de a ne aprecia în mod corect tăria de a o duce până la capăt”.

Nu mai departe decât ieri am deschis *Robinson Crusoe* la pasajul acela. Nu mai departe decât azi-dimineață (21 mai 1850) a venit la mine nepotul stăpânei mele, domnul Franklin Blake, și am avut următoarea conversație scurtă:

— Betteredge, a spus domnul Franklin, am fost la avocat cu niște probleme de familie și, printre altele, am discutat despre pierderea Diamantului Galben în casa mătușii mele din Yorkshire, acum doi ani. Domnul Bruff crede ca și mine că, în interesul adevărului, întreaga poveste ar trebui consemnată în scris, și cu cât mai repede, cu atât mai bine.

Neînțelegând încă încotro bătea și considerând că, de dragul păcii și al liniștii, întotdeauna e de dorit să fii de partea avocatului, am spus că și eu cred la fel. Domnul Franklin a continuat:

— În această problemă a Diamantului, caracterele unor oameni nevinovați au avut deja de suferit din pricina bănuielilor, după cum bine știi. S-ar putea ca, în viitor, și amintirea unor oameni nevinovați să aibă de suferit din lipsa unei consemnări a faptelor, la care cei care vin după noi să poată apela. Nu încapе nicio îndoială că această ciudată poveste de familie a noastră ar trebui spusă. Și cred, Betteredge, că domnul Bruff și cu mine am găsit calea potrivită de a o spune.

Respect pentru sarcini și cărți

Foarte satisfăcător pentru ei amândoi, fără doar și poate. Dar, până acum, tot nu înțelegeam ce legătură aveam eu cu asta.

— Avem anumite evenimente de relatat, continuă domnul Franklin; și avem anumite persoane preocupate de acele evenimente, care sunt în stare să le relateze. Pornind de la aceste simple fapte, ideea e că ar trebui să scriem toți, pe rând, povestea Pietrei Lunii — atât cât se întinde experiența noastră personală, nu mai mult. Trebuie să începem prin a arăta cum a căzut Diamantul în mâinile unchiului meu Herncastle, acum cincizeci de ani, când făcea armata în India. Această narațiune introductivă a fost deja găsită de mine sub forma unui vechi document de familie, care relatează faptele exacte necesare autorității unui martor ocular. Următorul lucru care trebuie făcut este să spunem cum a apărut Diamantul, acum doi ani, în casa din Yorkshire a mătușii mele, și cum a ajuns să se piardă în mai puțin de douăzeci și patru de ore după aceea — douăsprezece ore și ceva. Nimeni nu știe atâtea câte știi dumneata, Betteredge, despre ce s-a petrecut în casă la acea vreme. Așa că trebuie să iei tocul în mână și să începi povestea.

În acești termeni am fost informat despre legătura mea personală cu problema Diamantului. Dacă sunteți curioși să știți ce am făcut în acele împrejurări, țin să vă informez că am făcut ceea ce, probabil, ați fi făcut și voi în locul meu. Am declarat cu modestie că nu sunt la înălțimea sarcinii impuse, iar în sinea mea am considerat, tot timpul, că eram destul de deștept pentru a o executa, numai să le fi dat propriilor mele aptitudini o șansă. Domnul Franklin, îmi închipui, trebuie să-mi fi citit pe față sentimentele ascunse. A refuzat să creadă în modestia mea și a insistat să le dau aptitudinilor mele o șansă.

Au trecut două ore de când a plecat domnul Franklin. De îndată ce s-a întors cu spatele, m-am dus la masa mea de scris să încep povestea. De atunci stau acolo neajutorat (în ciuda aptitudinilor mele), înțelegând ce a înțeles Robinson Crusoe, în citatul de mai sus, și anume, nebunia de a începe o lucrare înainte de a socoti costurile și înainte de a ne aprecia în mod corect tăria de a o duce la capăt. Vă rog să vă aduceți aminte că am deschis întâmplător cartea la acel pasaj doar cu o zi înainte de a prelua în prapă

sarcina pe care o am acum și, dați-mi voie să întreb, dacă asta nu e profeție, ce e?

Nu sunt superstițios; am citit un maldăr de cărți la vremea mea; în felul meu, sunt un om instruit. Deși am împlinit șaptezeci de ani, posed o memorie activă și picioare pe măsură. Vă rog să nu luați drept vorbele unui ignorant părerea mea că o carte ca *Robinson Crusoe* n-a mai fost și nici nu va mai fi scrisă vreodată. Ani de zile am pus la încercare această carte, în general în combinație cu o pipă, și am descoperit că mi-a fost prietenă la nevoie în toate trebuințele acestei vieți muritoare. Când sunt deprimat — *Robinson Crusoe*. Când vreau un sfat — *Robinson Crusoe*; în trecut, când mă necăjea nevasta, în prezent, când am băut un pahărel mai mult — *Robinson Crusoe*. De atâta studiu am tocit șase volume solide de *Robinson Crusoe*. La ultima zi de naștere a stăpânei mele, mi l-a dat pe al șaptelea. Am băut un pahărel mai mult bazându-mă pe ea, iar *Robinson Crusoe* m-a repus pe picioare. Prețul: patru șilingi și șase penny, legat în albastru, și o fotografie pe deasupra.

Totuși, asta nu prea seamănă cu începerea poveștii Diamantului Galben, nu-i așa? Se pare că mă abat de la subiect în căutarea a Domnul știe ce, Domnul știe unde. Vom lua o foaie nouă de hârtie, cu voia dumneavoastră, și o vom lua de la capăt, cu tot respectul pentru dumneavoastră.

II

Cu un rând sau două în urmă, am vorbit de stăpâna mea. Ei bine, Diamantul n-ar fi fost niciodată în casa noastră, unde s-a pierdut, dacă n-ar fi fost făcut cadou fiicei stăpânei mele; iar fiica stăpânei mele n-ar fi existat să capete cadoul, dacă n-ar fi fost stăpâna mea care (în chinuri și dureri) s-o aducă pe lume. Prin urmare, dacă începem cu stăpâna mea, suntem foarte siguri că începem de demult. Iar asta, dați-mi voie să vă spun, când ai o sarcină ca a mea, este un început foarte reconfortant.

Dacă sunteți cât de cât familiarizați cu lumea bună, ați auzit povestea celor trei frumoase domnișoare Herncastle. Domnișoara Adelaide, domnișoara Caroline și domnișoara Julia — aceasta din urmă fiind cea mai mică și, după părerea mea, cea mai bună dintre cele trei surori; și am avut multe prilejuri să constat acest lucru, după cum veți vedea îndată. Am intrat în slujba bătrânului lord, tatăl lor (slavă Domnului că nu avem nicio treabă cu el în această afacere a Diamantului! N-am întâlnit în viața mea un om cu o limbă mai ascuțită și cu o fire mai aprigă), cum spuneam, am intrat în slujba bătrânului lord ca paj la ordinele celor trei onorabile domnișoare la vârsta de cincisprezece ani. Am trăit acolo până când domnișoara Julia s-a măritat cu răposatul sir John Verinder. Un om extraordinar, care nu avea nevoie decât de cineva care să-l conducă și, între noi fie vorba, chiar a găsit pe cineva care s-o facă; și, mai mult, treaba asta i-a priit, și s-a îngrășat, și a trăit fericit și a murit ușor, din ziua în care stăpâna mea l-a dus la biserică pentru cununie, până în ziua în care l-a ușurat de ultima suflare și i-a închis ochii pentru totdeauna.

Am omis să spun, am plecat cu mireasa la casa soțului miresei și la domeniile de aici.

— Sir John, spune ea, nu mă pot lipsi de Gabriel Betteredge.

— Doamna mea, spune sir John, nici eu nu mă pot lipsi de el.

Așa se purta el cu ea și așa am intrat eu în slujba lui. Îmi era totuna unde mă duceam, atâta timp cât eram împreună cu stăpâna mea.

Văzând că stăpâna arăta interes pentru munca în aer liber, și pentru ferme, și pentru lucruri de genul ăsta, le-am arătat și eu interes, cu atât mai mult cu cât eu însumi eram al șaptelea fiu al unui mic fermier. Stăpâna m-a pus ajutor de vechil, și mi-am dat toată silința, și am dat satisfacție, și am fost promovat în mod corespunzător. Câțiva ani mai târziu, să fi fost într-o luni, stăpâna spune:

— Sir John, vechilul tău e un bătrân prost. Dă-i o pensie generoasă și lasă-l pe Gabriel Betteredge să-i ia locul.

Joi să fi fost, sir John spune:

— Doamna mea, vechilul a fost pensionat cu mărinimie și Gabriel Betteredge i-a luat locul.

Auziți foarte des despre oameni căsătoriți care sunt nefericiți împreună. Iată un exemplu de contrariu. Să fie o atenționare pentru unii dintre dumneavoastră și o încurajare pentru alții. Între timp, eu îmi voi continua povestea.

Ei bine, trăiam ca-n sânul lui Avraam, veți spune dumneavoastră. Plasat într-o poziție de cinste și încredere, cu o căsuță a mea în care să trăiesc, cu ronduri pe domeniu ca să-mi ocupe dimineața, și socoteli după-amiaza, și pipa și *Robinson Crusoe* seara, ce putea să-mi mai lipsească pentru a fi fericit? Aduceți-vă aminte ce îi lipsea lui Adam când era singur în Grădina Edenului; și dacă nu-l învinuiți pe Adam pentru asta, nu mă învinuiți nici pe mine.

Am pus ochii pe o femeie — femeia care avea grijă de căsuța mea. O chema Selina Goby. Sunt de acord cu răposatul William Cobbert în ceea ce privește alegerea unei neveste. Dacă vezi că mestecă bine mâncarea și pune piciorul cu fermitate pe pământ atunci când merge, e în regulă. Selina Goby era în regulă în ambele privințe, ceea ce a fost unul din motivele pentru care m-am însurat cu ea. Am avut și un alt motiv, descoperit în întregime de mine. Selina, ca femeie singură, mă costa scump în fiecare săptămână, pentru casă, masă și servicii. Selina, ca nevestă, nu putea să mă taxeze pentru casă și masă, și trebuia să-mi ofere și serviciile ei gratis. Așa am privit eu lucrurile. Economie condimentată cu un pic de iubire. Am expus povestea stăpânei mele, cum mi-o cere datoria, exact cum mi-o expusesem mie.

— O tot întorc pe toate fețele pe Selina Goby, am spus, și cred, doamnă, că ar fi mai ieftin să mă însor cu ea decât s-o întretin.

Stăpâna mea a izbucnit în râs și a spus că nu știa ce o șoca cel mai mult — limbajul meu sau principiile mele. S-a amuzat ca de o glumă pe care nu poți s-o înțelege decât dacă ești un om de calitate. Eu, unul, neînțelegând decât că eram liber să mă duc s-o cer pe Selina, m-am dus și am cerut-o. Ce-a spus Selina? Doamne! Ce puțin cunoașteți femeile dacă întrebați asta! Bineînțeles că a spus da.

Pe măsură ce mi se apropia vremea și se vorbea că îmi trebuia o haină nouă pentru ceremonie, mintea a început să mi se umple de presimțiri rele. M-am consultat cu alți bărbați privitor la ce-au simțit ei când au fost în interesanta mea situație, și am comparat starea mea cu a lor. Toți au recunoscut că, cu vreo săptămână înainte de a se întâmpla, și-au dorit în secret să scape de asta. Eu am mers puțin mai departe; de fapt, chiar m-am răzvrătit și am încercat să scap. Nu pe degeaba! Eram un om prea corect ca să mă aștept să mă lase să scap pe degeaba. Indemnizația acordată femeilor atunci când bărbații vor să scape este una dintre legile din Anglia. Din supunere față de legi și după ce am întors problema pe toate fețele în minte, i-am oferit Selinei Goby o saltea de puf și cincizeci de șilingi ca să rupem înțelegerea. N-o să vă vină să credeți, totuși e adevărat — a fost suficient de proastă ca să refuze.

După aceea s-a zis cu mine, bineînțeles. Am cumpărat haina cea nouă cât de ieftin am putut și am trecut prin tot restul cât de ieftin am putut. N-am fost un cuplu fericit și n-am fost un cuplu nefericit. Eram tot de-a-ndoaselea. Nu înțeleg cum se făcea că mereu eram unul în calea celuilalt. Când eu voiam să urc la etaj, nevastă-mea cobora; când nevastă-mea voia să coboare, eu urcam. Conform experienței mele, așa e viața de om însurat.

După cinci ani de neînțelegeri cu privire la scară, atotînțeleapta Providență a binevoit să ne elibereze unul de celălalt luând-o pe nevastă-mea. Am rămas cu fetița mea, Penelope, și fără niciun alt copil. La scurt timp după aceea sir John a murit, iar stăpâna mea a rămas cu fetița ei, domnișoara Rachel, și fără niciun alt copil. Dacă vreți să știți ce a urmat, vă spun că fetița mea a fost îngrijită sub supravegherea bunei mele stăpâne, și trimisă la școală, și educată, și promovată, când a fost destul de mare, ca servitoare a domnișoarei Rachel.

Cât despre mine, eu mi-am văzut de treaba mea ca vechil până la Crăciunul anului 1847, când în viața mea a survenit o schimbare. În ziua aceea, stăpâna mea s-a invitat la o ceașcă de ceai în căsuța mea. A remarcat că, ținând cont de anul când am început ca paj pe vremea bătrânului lord, eram de mai bine de cincizeci de

ani în slujba ei, și mi-a pus în mâini o frumoasă vestă de lână pe care o lucrase ea însăși, ca să-mi țină de cald în zilele friguroase de iarnă.

Am primit acest cadou minunat fără să găsesc cuvinte pentru a-i mulțumi stăpânei mele pentru cinstea pe care mi-o făcuse. Totuși, spre marea mea uimire, s-a dovedit că vesta nu era o cinste, ci o mită. Stăpâna mea descoperise că îmbătrâneam înainte s-o fi descoperit eu însumi, și venise în căsuța mea ca să mă ademenească (dacă îmi e permis să folosesc o astfel de expresie) să renunț la munca grea în aer liber, de vechil, și să îmi petrec restul zilelor în liniște în casa ei, ca intendent. M-am opus cât am putut insultei de a mă odihni. Dar stăpâna mea îmi cunoștea slăbiciunile; a spus că îi făceam o favoare personală acceptând. Până la urmă disputa dintre noi s-a sfârșit cu mine plângând, ca un prost bătrân, cu vesta nouă de lână pe mine, și spunând că am să mă mai gândesc.

Tulburarea din mintea mea fiind cu adevărat îngrozitoare după plecarea stăpânei mele, am recurs la leacul ce nu dăduse nicio dată greș în cazuri de îndoială și urgență. Am fumat o pipă și am luat *Robinson Crusoe*. Înainte să fi trecut cinci minute de când mă ocupam cu acea carte extraordinară, am dat de un pasaj reconfortant (pagina 158), care zicea: „Astăzi iubim ceea ce mâine urâm”. Am înțeles de-ndată ce trebuia să fac. Astăzi nu-mi doream decât să continui să fiu vechil de fermă; mâine, conform lui Robinson Crusoe, aveam să-mi doresc exact contrariul. Trebuia să-mi asum starea de spirit a zilei de mâine, și treaba era făcută. Cu mintea ușurată în această problemă, m-am dus la culcare în noaptea aceea în pielea personajului vechilului de fermă al lui lady Verinder, iar în dimineața următoare m-am trezit în pielea personajului intendentului de casă al lui lady Verinder. Totul foarte confortabil și totul datorită lui Robinson Crusoe!

Fiica mea Penelope tocmai s-a uitat peste umărul meu să vadă ce-am scris până acum. Spune că e scris frumos și că fiecare cuvânt e adevărat. Însă are o obiecție. Spune că tot ce am făcut până acum nu e câtuși de puțin ce voiam să fac. Mi s-a cerut să spun povestea Diamantului și, în loc de asta, îmi spun propria

poveste. Curios, și nu pot deloc să explic cum de s-a întâmplat. Mă întreb dacă domnii care își câștigă existența scriind cărți se pomenesc vreodată că propria ființă li se așază în calea subiectelor, cum am pățit eu. Dacă da, îi compățimesc. Între timp, iată încă un început fals și altă hârtie de scris irosită. Ce-i de făcut acum? Din câte știu eu, nimic, doar că dumneavoastră trebuie să vă păstrați calmul, iar eu, să o iau de la capăt a treia oară.

III

Am încercat să rezolv în două feluri problema începerii poveștii așa cum se cuvine. Primul, scărpinându-mă în cap, ceea ce n-a dus la nimic. Al doilea, consultându-mă cu fiica mea Penelope, fapt care a avut ca rezultat o idee cu totul nouă.

Ideea lui Penelope este să aștern pe hârtie ce s-a întâmplat cu regularitate zi de zi, începând cu ziua în care am primit vestea că domnul Franklin Blake avea să vină în vizită. Când reușești să-ți fixezi astfel memoria cu ajutorul unei date, e minunat câte lucruri reușește ea să-ți ofere, supusă acestei constrângerii. Cum nu e deloc ușor să adun datele, Penelope s-a oferit să mă ajute uitându-se în jurnalul ei, pe care a fost învățată să-l țină când era la școală, și pe care continuă să-l țină de atunci. Ca răspuns la o îmbunătățire adusă acestei idei, propuse de mine, și anume să spună ea povestea în locul meu, din jurnalul ei, Penelope, cu o privire aprigă și roșie la față, face observația că jurnalul ei este numai pentru ochii ei, și că nicio făptură vie nu o să știe vreodată ce este în el, în afară de ea. Când întreb ce înseamnă asta, Penelope spune: „Prostii!” Ei poftim, dragilor!

Începând, așadar, conform planului lui Penelope, dați-mi voie să menționez că am fost chemat special într-o miercuri dimineață în camera de zi a stăpânei mele, data fiind 24 mai 1848.

— Gabriel, spune stăpâna mea, iată o veste care te va mira. Franklin Blake s-a întors din străinătate. Acum este la tatăl lui în

Londra și vine mâine la noi ca să stea până luna viitoare și să fie prezent la ziua de naștere a lui Rachel.

Dacă aș fi avut o pălărie în mână, nimic în afară de respect nu m-ar fi împiedicat să arunc în tavan acea pălărie. Nu-l mai văzusem pe domnul Franklin de când era copil și trăia cu noi în casa asta. Era, din toate punctele de vedere (după cum mi-l amintesc eu), cel mai drăguț băiat care a învățat vreodată titirezul sau a spart o fereastră. Domnișoara Rachel, care era de față, și căreia i-am adresat această remarcă, a spus la rândul ei că ea și-l amintea ca pe cel mai atroce tiran care a torturat vreodată o păpușă și cel mai dur birjar al unei fetițe înhămate cu sfoară, pe care putea să-l dea Anglia.

— Când mă gândesc la Franklin Blake, ard de indignare și mă doare tot corpul de oboseală, a fost felul în care a rezumat totul domnișoara Rachel.

Auzind ce vă spun acum, firește că mă veți întreba cum se face că domnul Franklin și-a petrecut atâția ani, din vremea când era băiat până în vremea când a ajuns bărbat, în afara țării lui. Răspunsul meu e că din cauză că tatăl lui a avut ghinionul să fie moștenitorul unui ducat și nu a putut s-o dovedească.

În două cuvinte, iată cum s-a întâmplat treaba.

Sora cea mare a stăpânei mele s-a măritat cu celebrul domn Franklin, la fel de renumit pentru marea lui bogăție, ca și pentru marea sa proces. Câți ani a dat bătăi de cap tribunalelor din țara sa pentru a-l scoate din posesie pe duce și a se pune pe sine în locul acestuia, câte pungi de avocat a umplut până la refuz și pe câți oameni, inofensivi de altfel, i-a făcut să se certe, dacă avea sau nu dreptate n-aș putea să spun cu precizie. Soția lui a murit, iar doi dintre cei trei copii ai săi au murit înainte ca tribunalele să se hotărască să-i arate ușa și să nu-i mai ia banii. Când totul s-a terminat și ducele în posesie a rămas în posesie, domnul Blake a descoperit că singura cale de a fi chit cu țara lui pentru modul în care îl tratase era să nu-i acorde onoarea de a-l educa pe fiul său. Forma sub care a pus el problema a fost: „Cum pot să am încredere în instituțiile mele autohtone, după felul în care instituțiile mele autohtone s-au purtat cu mine?” Adăugați la asta faptul că